

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Víctor Masriera Vila (1875 – 1938)

**Pedagog de l'Art
Mestre en la didàctica del Dibuix**

(Anàlisi de la seva metodologia)

Esteve Prat Paz

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

CAPÍTOL III
CONTEXT ARTÍSTIC

CONTEXT ARTÍSTIC

Una persona no està aïllada de la societat, sinó que viu en aquesta, els esdeveniments que en ella succeeixen per més remots o insignificants que siguin, poden afectar-lo d'una manera directa o indirecta, amb més intensitat o menys. Podria semblar que alguns dels esdeveniments artístics que s'esmenten i que van transcórrer abans i durant el temps de Víctor Masriera, fossin irrellevants o no tinguessin molt a veure amb la seva vida i obra però en el fons tot pot repercutir en el que va ser i fer.

Es ressenyarà doncs els principals trets i característiques del moviment artístic que es desenvolupà durant el període de vida de Víctor Masriera, no solament a Catalunya per ser el lloc del seu naixement, formació, on passà bona part de la seva vida, primera maduresa i lloc de la seva mort, sinó també d'Espanya, bàsicament Madrid on també hi passà molts, on treballà en el seu mètode de dibuix, anomenat per alguns "el Masrierisme", i la resta de món, no només per ser una persona que va tenir residència a diferents indrets, sinó que per la seva puntera tasca docent, havia d'estar en coneixement constant i permanent del que estava succeint arreu. Les primers i més properes relacions amb el món de l'art li provenien de la família, del seu pare i oncles bàsicament, amb tota una sèrie de vincles que ja va trobar establerts.

Per això abans de començar a veure que succeïa artísticament just al moment del seu naixement, fem un petit repàs del temps immediatament anterior per poder entendre els inicis del seu.

1- ANTECEDENTS DEL CONTEXT ARTÍSTIC

La darrera etapa neoclàssica, es va fondre a Catalunya amb els inicis del romanticisme. La rigorosa mentalitat acadèmica va ser substituïda per la llibertat romàntica cedint lloc al món medieval considerat període de formació de moltes nacions i cultures europees. L'artista acadèmic¹ sovint esclau de la norma deixà pas a l'artista lliure, a la figura del "geni". L'exaltació de la "natura" va ser una constant. La natura i el paisatge eren considerats idonis per representar l'estat d'ànim de l'artista, temàtica que ja va ser conreada pels seus oncles i que ell continuà.

El Romanticisme com a moviment cultural Europeu va predominar de finals del segle XVIII i durant part del XIX. Un dels principals teòrics va ser Jean Jacques Rousseau (1712-1778). Els ensenyaments artístics de les escoles es qüestionaren seriosament, en creure en els dots naturals de l'artista, mentre els antics mètodes començaven a semblar obsolets.

¹ Segons *La Escuela gratuita de diseño de Barcelona, 1775-1808*, de Manuel Ruiz Ortega, ed. Biblioteca de Catalunya, 1999, p. 249, l'artista acadèmic, rebia un ensenyament que es va convertir en quelcom mecànic, en una còpia de tots els gestos i poses de l'escultura clàssica, que eren reduïts a formes convencionals pel professor i més tard recollits a manera de receptes. El dibuix es va convertir en una cal·ligrafia de bellesa de línia.

A Catalunya aquests interessos coincidiren cap a la segona meitat del segle XIX amb la “Renaixença”, recuperació de la llengua, cultura i tradicions catalanes soterrades després del Decret de Nova Planta de 1716.

Una de les tècniques artístiques principals de difusió d' aquest corrent, va ser el gravat.

Si el Neoclassicisme havia menyspreat l' art medieval ara els romàntics catalans en feren la seva bandera. Individualisme, subjectivisme ², expressivitat i fantasia o misticisme, així com el gust per ambients exòtics, juntament amb el món medieval foren les seves característiques ³.

Una expressió tardana del romanticisme va ser el “simbolisme”. Els artistes elaboraven els seus propis llenguatges expressius amb una gran personalitat. La pintura més coneguda d' aquest període va ser la dels “Natzarens”, grup d' artistes així denominats, que anaren a Itàlia i s' establiren a Roma entre 1834 i 1841 coincidint amb el Natzarens alemanys, italians..., valorant el primitivisme de la pintura, ideal artístic i místic. També s' els anomenà puristes ⁴.

Cap el 1850 la burgesia romàntica veié néixer un nou corrent, d' arrels franceses, el Realisme. Prevalgué l' observació de la realitat, l' objectivitat i el rebuig al món de la fantasia i dels somnis. El paisatge fou la representació d' una natura humanitzada. El moviment en part, sorgí de la consciència dels artistes davant la problemàtica social derivada de la industrialització. El pintor Gustave Courbet (1819-1877) esdevingué el model a seguir a Europa ⁵.

² MASRIERA, Víctor-MASRIERA, Ramon. *Fundamentos de la Cultura*. Conferència dialogada. Ateneu Barcelonès, Barcelona, 26 de setembre de 1930. Va sortir ressenyada als periòdics de l' època: La Publicitat, 30 Octubre 1930. La Vanguardia, 27 i 28 de setembre de 1930. Mirador, 20 d' octubre de 1930.

³ L' artista romàntic per excel·lència fou Lluís Rigalt (1814-1894), fill d' un paisatgista neoclàssic, va ser polifacètic, dibuixant, gravador, autor de llibres sobre arts industrials..., la seva pintura, era una narració fidel del paisatge, tan urbà com natural. Altres grans romàntics van ser Onofre Alsamora (1810-1880), Ferran Ferrant (1810-1856), i Enric Ferran (1825-1997).

⁴ El principal teòric del grup fou Pau Milà i Fontanals (1810-1883), poc prolífic com artista, però important en la seva labor pedagògica, impulsada en retornar d' Itàlia en la seva càtedra de Llotja, on fou professor i director des de 1858. Altres natzarens portaren el seu art a Mèxic, el pintor Pelegrí Clavé (1811-1880), l' escultor Manuel Vilar (1812-1860), arribant a ser directors de l' Acadèmia Mexicana.

⁵ Gustave Courbet.- (1819-1877). Pintor francès, va passar per una primera etapa romàntica a la qual seguí una de positivista, fins arribar al realisme, reflectint la inquietud intel·lectual i social de la seva època. <<http://www.artehistoria.jcyl.es/genios/pintores/1650.htm>>. A Catalunya el referent fou Ramon Martí i Alsina (1826-1894), format a Llotja, qüestionà la fredor del romanticisme i dels natzarens i centrà l' atenció cap a París i no Roma. El fet més destacat d' aquest corrent va ser l' entrada en escena de Joaquim Vayreda (1843-1894), deixeble de Martí i Alsina, fundador de l' Escola d' Olot. Es trobaven també, Pere Borrell del Casso (1835-1910), Antoni Caba (1838-1907), Josep Serra Porson..., i Marià Fortuny (1838-1874) encara que format en el natzarenisme.

Com a gran il·lustrador a Catalunya, destacà Apel·les Mestres (1854-1936). En l'escultura destacaren els germans Vallmitjana, Venanci i Agapit (1829-1919 i 1830-1905); deixeble seu va ser Rosend Nobas (1838-1891), qui havia treballat al taller d'orfebreria de l'avi de Víctor Masriera, Josep Masriera Vidal, i també havia estat mestre del seu pare, en Frederic Masriera Manovens. Jeroni Sunyol, Joan Roig i Solé, Manuel Fuxà, Rafael Atché, Josep Reynes, destacaven amb una gran profusió d'escultura monumental, sobretot civil, que omplí no sols molts pobles catalans, sinó també Madrid, i ciutats hispanoamericanes.

Cal destacar la definitiva consagració de la fotografia en l'Exposició Universal de París de 1867. Els futurs impressionistes confiarien plenament en la càmera fotogràfica que els ofería noves visions i varietat d'aparences. Molts fotògrafs al començament intentaven imitar la pintura –Víctor Masriera, en feu un ús prolífic en la seva obra i li comportar varies disquisicions sobre el tema-. Destacar també, el descobriment de l'estampa japonesa a través del pavelló del Japó que s'instal·là en dita exposició. Els gravats japonesos sobre fusta causaren sensació. La seva arribada a Europa ja s'havia produït l'any 1854 quant s'obriren per a Occident els ports japonesos, després de mes de dos-cents anys d'aïllament. Es conegueren i difongueren els primers exemples d'art xinès i japonès a Barcelona en el període comprès entre 1875 i 1888⁶.

Seguint el nou corrent iniciat a França cap el 1850, el Realisme, a Barcelona s'inaugurà l'any 1868, l'edifici per a les Exposicions de Belles Arts significava un enfortiment de l'art en la línia realista, deixant de banda la fantasia.

Mentre a Madrid encara predominava el gènere històric, a Barcelona es practicava tot tipus de gènere. Només dos anys abans del naixement de Víctor Masriera, el 1873, es fundava l'Academia Espanyola de Bellas Artes de Roma, al poc, el 1874, moria a Roma, Marià Fortuny, al mateix temps que apareixia a París el mot "Impressionista" en una exposició de Degàs, Cézanne, Monet, Pissarro, Renoir i Sisley. El pintor impressionista, es preocupà pel tractament de la llum, i pel coneixement de la teoria del color, en consonància amb els corrents filosòfics positivistes de l'època i amb la revolució de les ciències. Es cercà la representació vertadera del moment d'observació. Les pinzellades foren soltes per poder traduir millor les vibracions de l'atmosfera. Es preferí sortir a l'exterior i abandonar els tallers i estudis.

2- APROXIMACIÓ AL CONTEXT ARTÍSTIC EN VIDA DE VÍCTOR MASRIERA

Tot aquest substrat artístic el rebé Víctor Masriera, en el període de finals del segle XIX que és quan rebé la primera formació i també a començaments del segle XX, quan sorgí a Occident el Modernisme, que a

⁶ CALVERA, Anna. *La influencia del movimiento Arts&Crafts en la educación artística en Catalunya*. I Jornades sobre Història de l'Educació Artística. 50é Aniversari de la Càtedra de Pedagogia del Dibuix. Barcelona. Facultat de Belles Arts. U.B., Barcelona, 1984, p. 100.

Catalunya recollí el llegat de la Renaixença, període en el qual, la nova tendència en el dibuix de línies i formes que seguien les de la naturalesa influïren en totes les arts, primer en l'arquitectura i arts decoratives però posteriorment en la literatura i la música. Com a conseqüència de l'explosió de noves actituds davant del fet artístic, qualsevol objecte d'ús comú evolucionà cap a un objecte artístic construït amb nous materials: vidre, ceràmica, ferro forjat, fusta, etc. El paper de les Arts Decoratives va ser essencial en el desenvolupament del Modernisme a Catalunya i la col·laboració entre artistes i artesans va impulsar aquella evolució, juntament amb el desenvolupament industrial, fet en el qual, el pare de Víctor Masriera, Frederich, hi jugà un paper principal i ell mateix també en la seva joventut, en el camp del metall representat durant aquells temps per la fundició artística Masriera i Campins de la qual Víctor Masriera en fou director artístic, amb les seves reixes de ferro forjat, picaportes, tiradors, manubris, etc., en bronze o llautó.

L'any 1875, any de naixement de Víctor Masriera, s'inicià una etapa de bonança econòmica coneguda per "la febre d'or"⁷, començant a encaminar l'art cap a la modernitat. També fou l'any de la creació de l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona. Aquesta bona marxa de l'economia comportà varis esdeveniments relacionats amb el terreny artístic, així l'any 1877 obrí a Barcelona, la primera sala d'exposicions del país, la Sala Parés de Joan Baptista. A la coneguda i prestigiosa galeria d'art hi exposà al llarg del temps, tota la família Masriera, incloït Víctor⁸. La Sala Parés fou a Catalunya el mirall del Modernisme de París, punt d'entrada de la vida bohèmia.

També en aquell període s'inaugurà a Barcelona (1879) la primera botiga dedicada a la decoració, mobles, bronzes, escultures, quadres, tapissos, que responien al gust eclèctic i historicista de l'època, botiga de Francesc Vidal i Jevellí (1848-1914), amb qui al poc (1882) s'associà Frederich Masriera, pare de Víctor, atès el gran èxit del negoci, creant, Indústries Artístiques F. Vidal, en un edifici obra de J. Vilaseca. Allà hi treballaren el moblista Gaspar Homar (1870-1953), el vitraller Antoni Rigalt (1850-1914), el forjador Joan González (1868-1908) i molts altres, tots ells grans noms de les Arts Decoratives del tombant de segle. Aquest taller va ser el primer reflex de la integració de totes les arts i bells oficis generalitzada a Europa i que va assolir el moment àlgid en l'etapa següent del Modernisme.

No solament aquesta eufòria en el camp artístic es produïa a Barcelona, sinó en moltes altres ciutats importants catalanes. L'any 1880, es fundà de l'Acadèmia de Belles Arts de Sabadell, ciutat amb un gran moviment artístic, on Víctor Masriera exerciria docència cap el final de la seva vida.

⁷ Tal com s'ha esmentat en la nota 9 del Capítol I, la "Febre d'Or" abraçà l'època centrada en el darrer quart de segle XIX, bàsicament en els anys 1880-81, on la burgesia s'enriquí a base de moviments borsaris especulatiu i arriscats. L'obsessió era el diner fàcil. Va ser el pas de la Barcelona menestral a la burgesa.

⁸ "*La Renaixensa*", 24 de novembre de 1899: ... a la Sala Parés s'hi va exposar el Projecta de Decoració Modernista d'una habitació, prenent plantes i insectes del natural augmentats unes 20 vegades. Era obra de Víctor Masriera. L'acompanyava un fragment de pintura mural on destacaven les envejables aptituds de l'autor, segons deia el diari.

L' any següent (1881) aparegué el primer número de la revista cultural "L' Avenç", bressol dels modernistes catalans, plataforma des d' on arribaren els nous corrents estètics europeus encapçalats per Santiago Rusiñol, impulsant alhora la defensa de la llengua com a instrument per crear cultura.

En l' esmentat fenomen de la "Febre d' Or" consolidat entre (1881-1882), els germans Masriera, oncles de Víctor, es trobaven en el seu màxim esplendor. La nova societat burgesa cada cop més enriquida donava gran importància a la decoració de la llar, mobles, catifes, miralls, pintures i bibelots. La pintura va tenir dos corrents: el paisatgisme i l' anecdotisme. Dintre del primer corrent, es trobava Modest Urgell, citat per Víctor Masriera, del qual posseïa 4 reproduccions d' obra seva⁹, deixeble de Martí i Alsina i del francès Courbet, i l' escola de Sitges, molt lluminosa.

El segon corrent era la pintura de gènere, molt virtuosa, en ella es trobaven entre altres a Francesc Masriera, oncle de Víctor, dedicat bàsicament a la temàtica anecdòtica, oferint el millor retrat de la burgesia barcelonina. Va ser el moment (1882), en que Antoni Gaudí començà el temple de la Sagrada Família de Barcelona, i els germans Vallmitjana realitzen el grup escultòric de la cascada del Parc de la Ciutadella, el "Naixement de Venus".

En l' Exposició Universal de Barcelona 1888¹⁰, es va veure que Barcelona podia ser europea. En ella destacaren ja els arquitectes, Josep Fontseré, Josep M. Cornet, Josep Vilaseca, Lluís Domènech i Montaner¹¹, Joan Martorell i Montells¹².

No solament trobem a Víctor participant de l' esdeveniment, sinó que el seu pare en fou un dels protagonistes en haver fet la fosa de la figura del conjunt monumental de Cristòfor Colom que s' inaugurarà aquell any. Per l' esdeveniment s' inaugurarà també l' estàtua a Rafael de Casanova. A nivell

⁹ Documentació personal Arxiu Nacional de Catalunya ANC, Fons Víctor Masriera – famílies Masriera-Ferrer- (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. Núm. Reg. Entrada 143. Núm. Caixa 1/14.
Citada també en l' obra *El Arte del Croquis*. Ed. Manuales Gallach CXXIV-Espasa Calpe, S.A. Madrid, 1924, p. 40.

¹⁰ Documentació personal Arxiu Nacional de Catalunya ANC. Veure referència al capítol "Dades Biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1888, p. 21.
El 27 de Febrer de 1888, es troba un carnet o passió d' entrada a nom de Víctor Masriera, per a l' Exposició Universal de Barcelona de 1888. En el carnet s' hi adjunta una fotografia seva, un nen petit. Era un abonament per a nens de 5 a 12 anys, N° 424, datat el 27 de febrer de 1888.

¹¹ Josep Vilaseca va ser l' autor de l' estudi dels Masriera al carrer Bailén i també de la Fundició Artística Masriera&Campins, del pare d' en Víctor Masriera.
Lluís Domènech i Montaner, va ser qui encarregà al pare d' en Víctor Masriera, Frederic, la fosa de les "Portes de la Santedat" pel Seminari Pontifici de Comillas (Santander).

¹² Joan Martorell i Montells, va ser l' autor entre altres de l' església neogòtica de Castellar del Vallès, localitat on reposen les despulles de Víctor Masriera, alhora que havia estat mestre de Dibuix de Pere Borrell del Casso, pintor el qual juntament amb el seu fill Juli, havia rebut importants encàrrecs de la família Tolrà per pintar altars i retaules de l' església neogòtica de Castellar del Vallès.

internacional, aviat es produí (1886) el Manifest Simbolista, i l'aparició d'una entitat que marcà una nova tendència en la concepció de les arts, i les artesanies, així com el seu ensenyament, *Arts&Crafts* a Anglaterra. L'escultor August Rodin presentà la seva obra "El Pensador"; i l'any següent, dins l'Exposició Universal de París (1889), s'inaugurà la Torre Eiffel, mentre a Gran Bretanya, obria l'Escola d'Art de Glasgow.

En pintura Ramon Casas i Santiago Rossinyol, s'instal·laven a París (1890), al barri parisenc de Montmartre. Ambdós eren fills de la burgesia industrial que havien emprés el camí de l'art amb audàcia, tots dos havien estat vinculats a la revista "L'Avenç", on s'havia plantejat per primer cop el concepte de "modernisme". Amb les seves estades a París, introduïren a Catalunya el que allà estava emergent. El clamor del Modernisme arribà en el seu punt àlgid el 1892-93 amb els dos personatges esmentats, amb els Jocs Florals i amb les Festes Modernistes de Sitges. La Primera d'aquestes festes es va celebrar al Cau Ferrat el 1893. Si bé Rusiñol, Casas, Meifrèn, Mir, Utrillo es consideraven com els estrictes representants del modernisme, els germans Masriera representaven una tendència més tradicional –més a prop de l'academicisme, com un refinament del realisme no basat en normes clàssiques– dintre del Modernisme. Al poc de tots aquests esdeveniments, Víctor Masriera ja era Director Artístic de la Fundició Masriera i Campins (1894)¹³, podent influir i de fet començant a influir encara que de manera incipient, en el panorama artístic català; però de segur que el neguitejava el fet de poder palpar de primera mà l'ambient artístic de París, lloc on nasqué l'"art nouveau"; per això, l'any 1896, va traslladar la residència per estudiar a l'École Nationale des Arts Decoratives.

A Barcelona, un grup d'artistes (Joan Llimona, Alexandre de Riquer, Dionís Baixeras) abandonaren el Cercle Artístic i crearen el Cercle Artístic de Sant Lluc del qual Torras i Bages va ser consiliari fins el 1899 any que fou nomenat bisbe de Vic, desenvolupant una doctrina estètica "antimodernista", reivindicant un art influït pel cristianisme. Aquesta nova entitat artística, influí també en Víctor Masriera, el qual en fou soci i col·laborador, a l'igual que el seu pare i oncles.

Com a fet rellevant de l'any 1897 destacà l'obertura per part de Pere Romeu de la taverna "Els Quatre Gats", centre del modernisme barceloní, mentre Fructuós Gelabert, filmà la primera pel·lícula en català, "Baralla en un cafè". El mateix any el jove Víctor Masriera començava la seva vida artística amb la il·lustració d'una portada de la revista, "La Enciclopèdica" de Granollers, la qual el presentava com a dibuixant i director artístic de la Fundició Masriera i Campins¹⁴. (*Apèndix Documental L. XIII, p. 13*)

¹³ Documentació personal ANC. Fons Víctor Masriera -famílies Masriera-Ferrer- (Inv. 107). Arxiu inèdit sense catalogar. *Notas Biográficas de Víctor Masriera*. "Escrito por Ramón Masriera Vidiella, en octubre de 1951, tomando por base la relación de méritos que apuntó el mismo Víctor Masriera", en carta per ell signada a Barcelona, 11 de novembre de 1905.

¹⁴ *La Enciclopèdica* Revista Mínima Mensual de Ciencias y Literatura, Año I Núm. 1. Granollers (Vallès Oriental), 31 enero 1897.

Destacar en l' Exposició Universal de París de 1900 les extraordinàries joies esmaltades del seu cosí, Lluís Masriera (1872-1958), creador, pintor i home de teatre.

Mentre alguns artistes d' aquella generació s' establiren durant alguns anys a París, Víctor Masriera, ja hi havia residit anys abans. Aquell any 1900, Pablo Picasso (1881-1973), fill del professor de "Llotja", José Ruiz Blasco, va exposar als "4 Gats". Mentre el "Modernisme" es trobava en plenitud internacional, l' escultura catalana de l' època gaudia de molt bona salut, amb molts encàrrecs del país, Espanya i Amèrica Llatina. Destacaren Miquel Blay, Manuel Fuxà, Josep Reynés, Rafael Atché, Enric Clarasó, Agustí Querol...i els nous Eusebi Arnau, Josep Llimona; molts d' ells realitzaven les seves foses a la Fundició Artística Masriera i Campins. Aquesta fundició fou l' encarregada de portar a terme tots els elements de fosa l' any 1901 en la construcció de la Casa Amatller de Barcelona, obra de l' arquitecte Josep Puig i Cadafalch¹⁵.

En pintura un grup de joves artistes formats a l' escola de Llotja iniciaren el postmodernisme, no estaven a gust a "Llotja", formant la colla del Safrà pels colors cadmis dels seus quadres pintats a les afores de Barcelona. Joaquim Mir (1873-1940), Isidre Nonell (1873-1911), Ramon Pichot (1871-1925), també Francesc Gimeno (1858-1927) i Dario de Regoyos(1857-1913), una mica més vells que els anteriors. A París residien Joaquim Sunyer (1874-1956), Hermen Anglada Camarasa (1871-1959).

Un altre grup el "Rovell de l' Ou" el formaven Marià Pi de la Serra (1877-1946, Pere Ysern (1875-1946), Emili Fontbona (1879-1938) acabaven de retornar també de París havent assimilat l' impressionisme.

Víctor i la seva esposa van obrir l' any 1903 un curs d' Art Decoratiu a Barcelona ¹⁶, entrant de ple en el debat sobre l' ornament, sent el primer en alçar seriosament la seva veu en contra dels antimodernistes, defensant la decoració i els decoradors, considerant que des del Renaixement se'ls havia tiranitzat, obligant-los a la còpia dels estils passats, causa per la qual s' havien fet revolucionaris ¹⁷.

En la visita reial que efectuà Alfons XIII a Barcelona, visitant la Fundició Masriera y Campins, es comentà un projecta en que l' Universitat havia d'incorporar els estudis d' Arts i Oficis. "¿com la ciutat del Parc Güell, de la Sagrada Família, de l'Orfeó Català i el Palau de la Música, en construcció, i de

¹⁵ "Els que van fer la Casa Amatller ", La Crònica. *EL PUNT*, dimecres, 30 de maig del 2007.

¹⁶ Documentació personal ANC. Fons Masriera -famílies Masriera-Ferrer- (Inv. 107). Veure referència al capítol "Dades biogràfiques del personatge en el context estudiat", any 1903, p. 31-32. Veure "Curs d' art decoratiu" a *La Veu de Catalunya*, de 22 de novembre de 1903.

¹⁷ OTERO ÀLIA, Francisco Javier. "El debate en torno al ornamento arquitectónico en la revista *Arquitectura y Construcción* (1897-1922). *Espacio, Tiempo y Forma*, Serie VII, Historia del Arte, t.4. Edita Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED) Facultat de Geografia e Historia, 1991, p. 440. Notes: 56. Masriera, V. "Carta abierta a D. R. Balsa de la Vega" A y C, 1904, núm. 146, p. p. 264-266. 57. Masriera, V., p. 266.

l' "eixampla" de Cerdà, podia descuidar l'ensenyament de les arts aplicades? el que avui en diríem disseny, que era la marca de fàbrica de la producció barcelonina i catalana, del moment, la Barcelona "Modernista". Al mateix temps, Víctor, va publicar una "carta oberta" a R. Balsa de la Vega, tractant de temes sobre l' ornament ¹⁸, ja que a mesura que la historiografia de l' arquitectura moderna va anar abandonant l' idea d' una nítida escissió entre els estils dels passat i el paradigma de l' era contemporània. De totes les alternatives renovadores que anaven sorgint en el terreny de l' ornamentació arquitectònica, la més intranquil·litzadora per l' òptica academicista era el modernisme; ja que s' afegien imatges extrems de la naturalesa, no solament estilitzades i pautades geomètricament, sinó també les nascudes d' una imitació directa desacostumada.

L' any 1906, va ser l' inici d' una nova i incipient faceta, la pedagògica, la qual coincidí amb l' aflorament d' una estranya crisi en el món artístic català, sorgint l' assagista Eugeni d' Ors "Xenius" proposant-se regenerar la cultura del país vinculant-la al catalanisme polític d' Enric Prat de la Riba.

A través de diferents articles d' opinió, començà a formular-se un inconcret moviment cultural que seria el "Noucentisme". Molt aviat destacaren en aquell nou corrent l' arquitecte Josep Maria Sert (1874-1954), i el pintor uruguaià Joaquim Torres-Garcia (1874-1949) establert a Catalunya des dels seus avantpassats, bevent en les fonts del classicisme mediterrani, grec, llatí o italià, no pas en les tendències nòrdiques que havien fascinat als modernistes. Es creà a Barcelona, la Junta de Museus, es va realitzar la V Exposició de Belles Arts i Indústries Artístiques.

Just un any després de que Picasso pintés les senyoretetes d' Avinyó, inici del trencament de la perspectiva clàssica que derivà cap el cubisme. S' inaugurà el Palau de la Musica Catalana, mentre Matisse publicava "Notes d' un Pintor". Mica en mica, anaven sorgint nous i diferents moviments artístics d' avantguarda. L' any 1909, es va publicar un article de Filip T. Marinetti sobre el Futurisme, convertint-se en el primer "Manifest Futurista".

L' any 1910, Víctor Masriera publicà a la revista "Ciutat", de Terrassa, un article titulat "Art Decoratiu"¹⁹ (*Apèndix Documental Articles L. IV, p. 160*). En ell, parlava de que el literat només havia d' escriure d' allò que coneixia, més i poques meravelles faria el poeta amb lo que el meravellés massa. Per contra, el "Decorador" era l' artista més difícil de trasplantar, la bellesa en l' obra d' art decoratiu estava en una relació entre utilitat, els materials i la forma. Deia que a vegades, es volia fer l' objecte ric i s' ornamentava o adornava. Explicava també com es trobava l' Art Decoratiu a Catalunya. Mentre, a Barcelona es constituïa l' Agrupació de les Arts i els Artistes, i a nivell internacional, Vassili Kandinski pintava la seva primera aquarel·la abstracta. Temps en que a

¹⁸ Op. Cit. p. 266

¹⁹ MASRIERA, Víctor: "Art Decoratiu " *Ciutat* –Revista Mensual- (Terrassa). Any I, núm. VI (juny, 1910), p. p. 10-12.

Catalunya va aparèixer una acurada publicació “Almanac dels Noucentistes”²⁰. Amb el Noucentisme ja consolidat, es recuperaren gèneres mig oblidats de la cultura tradicional, cosa que portà entre moltes d’altres a la fundació de l’Escola Superior de Belles Arts (1914), dirigida per l’artista i pedagog, Francesc d’A. Galí, alhora, home clau de la pedagogia artística noucentista. A Madrid ressaltava l’anomenada “Generación del 98”.

Els nous corrents artístics, arribaren lentament a Barcelona, així, l’any 1912 es va realitzar una Exposició cubista a les Galeries Dalmau; l’evolució era continua, Marcel Duchamp pintà “Nu baixant la escala. N° 2”; es publicà l’Almanac de “Der Blaue Reiter” (El genet blau), Metzinger i Gleizer “Del Cubisme”.

Es produïren nous manifestos futuristes (1910-1914), de pintura, escultura i arquitectura. A. Breton, publicà el “Manifest del Surrealisme”. A partir d’aquest any Víctor Masriera, passà a residir a Madrid, encara que amb constants desplaçaments a Barcelona. Poc a poc, va anar centrant-se en la seva faceta de pedagog, rebaixant la seva activitat artística.

Mentre tan es concretà la creació d’un gran Museu d’Art de Catalunya (1915), empenya definitiva a la proposta de la Junta de Museus creada el 1907, amb la instal·lació al Parc de la Ciutadella. El mateix any, s’inauguraren a Barcelona les Galeries Laietanes. A Sabadell, l’Exposició d’Art Nou Català. Va ser l’any en que va morir el pedagog i sociòleg Francisco Giner de los Rios, un dels fundadors de la Institución Libre de Enseñanza, organisme amb el qual Víctor Masriera va estar estretament relacionat, tal com es veurà més endavant.

Seguint amb l’aparició de nous manifestos artístics, el 1916, Francis Picabia fundà a Barcelona la revista “391”, mentre S. Freud publicava “Introducció a la psicoanàlisi”.

Durant el període d’entre guerres, les noves avantguardes, es caracteritzaren per una actitud transgressora vers l’art tradicional; el cubisme amb la simultaneïtat de punts de vista, el surrealisme que aparegué a finals de la primera guerra mundial, i partint d’un moviment anterior, el dadaisme, rebutjà les convencions i l’ordre establert, basant-se en el món dels somnis i l’inconscient humà, l’expressionisme recorrent a la deformació de les figures per expressar sentiments, l’abstracció, prescindint de la representació de la realitat, i el futurisme amb l’intent de representar la realitat i les màquines, la modernitat i el trencament amb el passat, són alguns dels principals moviments.

Amb l’arribada d’alguns artistes europeus a Catalunya, fugits de la Primera Guerra Mundial, es sentí realment la influència de les Avantguardes Internacionals. Si bé el terme “avantguarda” començà a utilitzar-se en la crítica

²⁰ Una mena de manifest del moviment al que pertanyien Clarà, Smith, Torné-Esquius, X. Nogués, J. Aragay, Torres-Garcia, Nonell, Picasso, Gargallo, Mir, R. Canals, Maillol, Manolo Hugué...

artística poc abans de la primera guerra mundial, el terme ja s' havia utilitzat al primer quart del segle XIX en textos dels socialistes utòpics tractant de transformar la societat.

Si des de l' Edat Mitjana fins el segle XX s' havien succeït tres tipus d' organització de la vida artística: el sistema corporatiu en que l' art no era més que un ofici, i l' artista un artesà; l' acadèmic, en que l' artista era un creador, i l' art una activitat intel·lectual que s' ensenyava a l' acadèmia; el que predominava en aquells moments era el mercantilista, en que l' artista es trobava sol davant del públic i del mercat, apareixent la figura del marxant.

El període que va transcórrer des de la Primera Guerra Mundial (1914-1918) fins la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), els artistes catalans van connectar encara que amb retard i diferent criteri amb l' art que es feia a la resta d' Europa, l' any 1917 s' efectuà una Exposició d' "Art Francès" al Palau de les Belles Arts de Barcelona, al mateix temps que arribaven a Barcelona els Ballets Russos, comportant aquells fets tota una sèrie de disquisicions al respecte, així com, a l' entorn de l' academicisme, de la crítica, de la nova cultura incipient que comportava, i sobre la nova manera d' ensenyar l' art; fets que Víctor Masriera, va viure amb intensitat, coneixement, i que el feren posicionar com més endavant es veurà, al respecta.

L' any 1918 a Barcelona, es creava l' "Agrupació Courbet", el nom de la qual era degut al pintor francès Courbet, més per la seva actitud revolucionària que per les seves idees estètiques. En foren membres, Llorenç Artigas, Josep Francés Ràfols, Enric C. Ricard, Joan Miró, Francesc Domingo, Rafael Benet, Josep Togores, Marià Espinalt, Josep Obiols, Lluís Llimona, Torres-Garcia. L' any 1919 es dissolgué. Aquell mateix any es fundava també l' agrupació dels "Evolucionistes", que durà fins el 1930. L' objectiu era l' admiració de l' obra de Cezanne. Ho foren: Joan Serra, Alfred Sisquella, Josep Viladomat, Durancamps, Vila i Puig ²¹. Més tard, Josep Mompou, Miquel Villà i Ramon Calsina. Començà a publicar-se la revista "D'ací i d'Allà". La Mancomunitat de Catalunya, posà en funcionament la xarxa de biblioteques.

Un fet important a nivell europeu, es produí l' any 1919, Walter Gropius fundà l' escola alemana d' ensenyament artístic Bahuaus. Víctor era coneixedor de la pedagogia alemanya del dibuix i de l' art, en el seu arxiu particular guardava revistes de decoració alemanyes.

L' any 1923 Víctor Masriera va publicar a la revista "Germanor" un article titulat "La pintura catalana en el moment present". En ell parlava de la Renaixença de Catalunya i l' Art, del romanticisme i el classicisme o acadèmies, del seu oncle Josep Masriera, dels evolucionistes, de la Junta d'

²¹ L' any 1935, Víctor Masriera, rebé una invitació d' un destacat pintor sabadellenc, Joan Vila-Puig (Sant Quirze del Vallès, 1890-Bellaterra,1963), deixeble de Joan Vila Cinca i de Modest Urgell a Llotja. Becat per l' Ajuntament de Sabadell a l' Escola de Sant Fernando de Madrid. Paisatgista bàsicament vallesà, tenint diferents càrrecs dins l' Acadèmia de Belles Arts de Sabadell invitant-lo a l' exposició que feia al Circulo de Bellas Artes de Madrid l' any 1935.

Exposicions i del Saló de Primavera²². (*Apèndix Documental Articles L.XIII, p. 190*). Començaven aleshores, les activitats culturals i literàries de l'anomenat "Grup de Sabadell", i André Breton formulà a París, el "Manifest Surrealista" (1924). S'estrenava a Moscou del film "El acorazado Potemkin" de S. M. Eisenstein (1925). També es produïa una Manifestació d'Art Decó a París.

Entre l'any 1926, any de la mort d'Antoni Gaudí, any que es produïren les primers imatges per televisió a Londres, fins el 1928, s'estrenà el primer film sonor "El Cantor de Jazz" de Alan Crossland (1927) i també "Metròpolis" de Fritz Lang. Va morir el pintor Juan Gris. Per altra banda, Salvador Dalí, Sebastià Gasch i Lluís Muntanyà feren un atac a la cultura establerta en el "Manifest Groc", primers textos d'avantguarda catalana. Es publicaren les primers aventures de Tintin (1928) del dibuixant belga Hergé²³. Buñuel i Dalí filmaren "Un perro andalúz". Es creà a Barcelona el (GATPAC-1929), Grup d'Artistes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània, en formaren part: Josep Lluís Sert, Josep Torres, Clavé, Antoni Bonet... El 1930, Buñuel i Dalí crearen "L'edat d'or".

Amb l'establiment de la Generalitat de Catalunya (1931), dins la II república Espanyola, l'art restà bastant tranquil o aturat. Aquell any es feu coincidir a Catalunya la Diada del Llibre amb Sant Jordi. Mentre, a Nova York, es celebrà la primera Exposició Internacional d'Arquitectura al Museu d'Art Modern MOMA.

Entre l'any 1932 i el 1935, es constituí a Barcelona el grup "Amics de l'Art Nou" "ADLAN, fundat per Josep Lluís Sert, Joan Prats, i Joaquim Gomis. Es publicà "l'Avantguardisme a Catalunya", de Guillem Diaz-Plaja, la Generalitat de Catalunya creà la productora catalana "Laia Films"(1933), Dalí pintà "Les 6 aparicions de Lenin" sobre un piano. A Madrid, Víctor pronuncià una conferència a l'Ateneo de Madrid titulada "La Clarividencia del Greco", ressenyada la notícia pel diari "Ahora" de 28 de gener de 1933. Es va crear a Barcelona, el Museu d'Art de Catalunya, al Palau Nacional de Montjuïc (1924). Morí l'escultor Pau Gargallo. A Tossa de Mar s'inaugurà el Museu d'Art Contemporani (1935), el primer de la península Ibèrica.

S'estava a prop de la guerra civil, i ja iniciada aquesta (1936), es crearen a Catalunya, sindicats d'artistes; el gènere que més funcionà va ser el Cartellisme, que servia a unes necessitats bèl·liques, produint-se a Barcelona una Exposició de cartells contra el feixisme²⁴. Però també i al mateix temps, una exposició de Cubisme i Art abstracte.

En plena guerra, l'any 1937, Pablo Picasso va ser director del Museo del Prado i pintà "El Guernika"²⁵. En l'exposició de París de 1937, Espanya

²² MASRIERA, Víctor. "La pintura catalana en el moment present". *Germanor*, núm. ? (agost 1923), p. 42-44. Documentació incompleta per manca de portada de la revista.

²³ *Història de la Cultura Catalana*. Vol. VIII, 1918-1930. Edicions. 62, Barcelona, 1997, p. 12.

²⁴ *Història de la Cultura Catalana*. Vol. IX, 1931-1939. Edicions. 62, Barcelona, 1998, p. 14.

²⁵ *Història de la Cultura Catalana*. Vol. IX, 1931-1939. Edicions. 62, Barcelona, 1998, p. 13.

presentà l' esmentat quadre i el "Segador Català" de Joan Miró. Mentre Víctor Masriera tornava a residir, malvivint a Catalunya.

És evident que tots aquests successos influïren tant en l' obra artística com pedagògica de Víctor Masriera, participant en ella directament unes vegades, altres restant-ne més allunyat, però sent-ne coneixedor directe, tal com es desprèn de la lectura de la seva biografia i obra pedagògica. A Víctor Masriera, li va tocar viure un dels períodes artístics potser més interessants, tan a nivell català, com espanyol i mundial. Destacar, que molts dels grans artistes que han passat a la història, varen ser pràcticament de la mateixa generació que la d' ell ²⁶.

EX LIBRIS

Els ex-libris, són una simple marca de propietat dels llibres, que començaren a proliferar i ser objecte de col·leccionisme, esdevenint un gènere d' una importància insospitada. Va ser una activitat que va experimentar una gran expansió durant el Modernisme en diverses manifestacions com revistes, publicació de llibres, publicitat, etc. Solia ser un senzill fotogravat, encara que també s' utilitzava el gravat a l' aiguafort per a les realitzacions més solemnes.

El llenguatge metafòric del Simbolisme dels ex-libris trobà en aquest gènere renascut un excel·lent mitjà d' expressió.

Fruit d' una febre bibliòfila, inscrit tardanament dins la línia reivindicativa iniciada a França el 1874, la marca de propietat del llibre renovada entrà a Catalunya, per Reus, on el 1883 Alexandre de Riquer faria una marca rodona per a la biblioteca de l' Associació Catalanista, i on el 1889 Pau Font de Rubinat encarregà a Ramon Casals i Vernis la realització del primer ex-libris català modern que porta inscrita aquesta paraula.

Alguns famosos creadors d' ex-libris foren els que havien donat vida al cartellisme, com Alexandre de Riquer, Josep Triadú, Renart, Ramon Casas, Apel·les Mestres...

Víctor Masriera va realitzar diferents ex- libris. De coneguts trobem el seu propi en forma de segell enganxat en els seus llibres com a mostra de garantia, propietat de l' autor, sense el segell es consideraria il·legítim l' exemplar.

El "segell de garantia" de Víctor, tenia certes característiques simbòliques. (*Apèndix Documental L. CIII, p. 124*)

Víctor Masriera, era un personatge absolutament inspirat en la Natura. Aquesta Natura, quedà reflectida en el seu segell a través de l' arbre dibuixat en el centre del mateix, "arbre de la sabiduria" que amb un bon arrelament, creix i diversifica les seves branques cap a les diferents vies del saber i en aquest cas del Dibuix.

...comparándolo a un frondoso árbol, vemos que sus ramas van separándose del tronco y unas de otras en la parte alta de la planta;

²⁶ FONTBONA, Francesc, dir. (1997) *El Llibre d' or de l' art català*, Ed. Ediciones Primera Plana, S.A. Grup Zeta), Barcelona, 1997.

*pero el tronco es común a todas ellas, es su fundamento: del mismo modo la geometría, la perspectiva y el estudio de la luz son base de todo dibujo*²⁷.

Al centre del dibuix, superposat a l' arbre, es troba un compàs obert, instrument de precisió, l' útil de dibuix més emblemàtic de la història. A dreta i esquerra del dibuix es troben dos instruments que semblen "burils" de gravar. A la part inferior, s' hi veu un porta-carbonets de l' època. Tots els elements estan relacionats amb el treball propi de la seva professió.

A part del seu propi ex-libris, trobem que confeccionà el de personatges importants de l' època, el del músic Carles Gumersind Vidiella²⁸ (*Apèndix Documental L. CIV, p. 125*), el del pedagog Luis de Zulueta²⁹ (*Apèndix Documental L. CV, p. 125*) i el de l'escriptor i poeta Alberto del Solar³⁰ (*Apèndix Documental L. CVI, p. 126*)

²⁷ MASRIERA; Víctor. *Dibujo*. Cabaut y Cia. Editores. Buenos Aires, 1912, p. Prólogo VII.

²⁸ Carles Gumersind Vidiella.- (Barcelona, 1856-1915). Un dels pianistes catalans més destacats de la seva època. Format a Barcelona i París, va depurar el gust pianístic per introduir grans obres del romanticisme. Oncle de l' esposa de Víctor Masriera, Ramona Vidiella. <www.raco.cat/index.php/RecercaMusicologica/article/viewPDFInterstitial/39176/39038>.

²⁹ Luis de Zulueta Escolano.- (Barcelona, 1878-Nova York, 1964). Pedagog. Catedràtic de Pedagogia a la Universitat de Madrid. Catedràtic de l' Escola Superior de Magisteri. Doctor en Filosofia i Lletres(1910). Regidor de Barcelona, 1905, 1910, 1911,1913. Diputat des de 1910 a 1923. Oposat a la Dictadura de Primo de Rivera, va exiliar-se a Mèxic i La Havana(1927). Va ser diputat independent en la II República, així com ambaixador davant la Santa Seu i Berlín, i ministre d' Estat (1931-1933) amb el govern d' Azaña. Exiliat el 1939 a Colòmbia i després a Nova York. Va col·laborar en diverses revistes de Barcelona i Madrid, "Pèl i Ploma"(1889-1903), "Forma"(1904-1907), "La Publicidad", "El Sol", "El Liberal". Va ser un actiu publicista. Publicà treballs sobre qüestions pedagògiques. Del cos de redacció de la REVISTA DE PEDAGOGIA, l' any 1922. GEG, vol.24, p. 491. Víctor el va conèixer de retorn de l' Argentina. <www.portaldelexilio.org/alp/FPI_BiografiaPersonal.asp?ID=133>, <www.biografiasyvidas.com/biografia/z/zulueta.htm>, <www.fundacionginer.org/boletin/bol_50.htm>. - <<http://www.agapea.com/Luis-de-Zulueta-Velazquez-Es-verdad-no-pintura--n179492i.htm>>.

³⁰ Alberto Del Solar.- (Santiago de Xile, 1860-Buenos Aires, 1920), escriptor, poeta, assagista i articulista. Capità en les campanyes de Perú i Bolívia, i agregat militar a Madrid (1886) i París (1887). Entre les seves obres destaquen: Hincagua, Rastacuero, Doctor Morris, La musa del taller, El firmamento, La leyenda del Torreón del Monje... <www.biografiasyvidas.com/biografia/s/solar.htm>. - <www.todomardelplata.com/historias/torreond.asp>.